
Nieuwsbrief leren

Leren en studeren thuis en op school

Lieven Coppens

nieuwsbrief.leren@skynet.be

<http://www.nieuwsbriefleren.be>

---

jaargang 6

December 2006

Voorwoord

Ongeveer een jaar geleden, in het novembernummer van 2005, gaf ik een stand van zaken in verband met de nieuwsbrief en de website. Er waren 555 mensen op de nieuwsbrief geabonneerd en mijn website was iets meer dan 16000 keer aangeklikt. Nu, eind 2006 is er heel wat veranderd. Deze nieuwsbrief zal verstuurd worden naar 913 abonnees. De website is op het moment dat ik dit schrijf 35786 keer aangeklikt.

Mijn drie weblogs kunnen blijkbaar ook op bijval rekenen. De oudste (<http://nieuwsbriefleren.skynetblogs.be>) trok op 14 maanden tijd meer dan 26800 bezoekers. De weblog over ICT en gratis educatieve software (<http://softie-en-het-ware-meer.skynetblogs.be>), intussen 9 maanden oud, is tot op vandaag goed voor meer dan 11500 bezoekers. Mijn derde en jongste blog gaat over leren leren (<http://2xleren.skynetblogs.be>). Na vijf maanden kwamen er al meer dan 2500 mensen een bezoekje brengen.

Om mijn lezers vragen en antwoorden te laten uitwisselen, startte ik in november 2005 met een postlijst. Het is een rustige postlijst met 63 leden die er af en toe gebruik van maken. De vragen en antwoorden die er terecht komen zijn inhoudelijk steeds zinvol. Meer nog: geen enkele vraag bleef er onbeantwoord. Op <http://groups.yahoo.com/group/nieuwsbriefleren/> kan je zien wat er zoal op deze postlijst leeft.

Een tijdje geleden begon ik te experimenteren met een miniportaal op het Internet. Je vindt daar niet alleen links naar mijn website en blogs, maar ook naar een heleboel andere websites of rss-feeds die te maken hebben met het onderwijs. Vandaag geef ik dit portaalje graag vrij als een soort nieuwjaarsgeschenk. Je vindt het op <http://www.protopage.com/nieuwsbriefleren>.

Tot slot wens ik iedereen te bedanken die dit jaar opnieuw interesse heeft getoond voor dit initiatief. Dit maakt het voor mij telkens weer de moeite waard om er mee door te gaan. Voor 2007 liggen er nog een paar projectjes klaar. Ik informeer jullie wel als het zo ver is!

Prettige eindejaarsfeesten gewenst en een nieuw jaar dat jullie veel voldoening geeft. Ik blijf alvast op post!

*Where there is much desire to learn,
there of necessity will be much arguing,
much writing, many opinions;
For opinion in good men
is but knowledge in the making.*

(John Milton, 1644)

Lieven

Gedifferentieerde instructie: een "expert"-model

De nood aan differentiatie in het onderwijs wordt voor iedereen alsmaar duidelijker. De onderwijshervormingen die aangekondigd worden in het ontwerp van conceptnota¹ van de Vlaamse onderwijsminister laten in dat verband maar weinig aan de verbeelding over.

Er was de laatste jaren, zeker in het basisonderwijs, al één en ander te doen over curriculum-differentiatie. Dit blijft zeker belangrijk in het licht van de conceptnota. Men moet zich er toch van bewust zijn dat deze differentiatievorm het eindpunt is van een lange rit. Waarom? Omdat curriculumdifferentiatie nauw samenhangt met het dispensereren van bepaalde onderdelen van de leerstof. In het basisonderwijs kan daar maar sprake van zijn op het moment dat men de leerling tot aan de grenzen van het haalbare heeft geredieerd.

Een van de mogelijkheden om zorgverbredend te werken is de gedifferentieerde instructie. Dit komt neer op eenzelfde leertraject voor alle leerlingen met een lay-out die aangepast is aan het individu. Nog anders gezegd: de leerstof is dezelfde voor alle leerlingen, maar de instructie is aangepast aan de individuele mogelijkheden. Op die manier komen alle leerlingen, zwakke en sterke, aan hun trekken.

Op het Internet vond ik een artikel dat aantoont dat gedifferentieerde instructie niet zo simpel is als het wel lijkt. Deze vorm van instructie gaat uit van de leerkracht als een expert op vier verschillende gebieden^{2/3}. Ik citeer uit de inleiding:

Teachers can differentiate instruction successfully if they are experts in multiple facets of their jobs. To only know one's subject doesn't cut it with today's diverse populations, and to know only what the basal textbook says about our topics doesn't work either. As highly accomplished professional educators, we have to be multi-talented, highly trained thinkers, not just pseudo postal workers delivering someone else's mail (i.e. state mandated curriculum) and documenting those students who can't make use of it.

Deze vier "expert"-gebieden zijn:

- Kennis van de leerling.
- Kennis van het onderwerp.
- Kennis over hoe mensen leren.
- Kennis van de verschillende vormen van gedifferentieerde instructie.

De leerkracht moet ze alle vier beheersen. Is dat niet zo, dan is dit

¹ <http://www.lerarendirect.be/BL/604/conceptnota.doc>

² WORMELI R., Differentiating Instruction: A Modified Concerto in Four Movements.

Zie: <http://www.ldonline.org/article/5679?theme=print>

³ In Vlaanderen moet deze kennis ook aanwezig zijn bij de pedagogische begeleidingsdiensten en de centra voor leerlingenbegeleiding. In het [ontwerp van conceptnota](#) worden zij genoemd als de twee instellingen die de scholen moeten ondersteunen bij het vergroten van hun draagkracht. De kennis van dergelijke methodieken is tot en met het tweede zorgniveau veel belangrijker dan de theoretische kennis van bijvoorbeeld leren en ontwikkelingsstoornissen.

Op bladzijde 42 van het [ontwerp van conceptnota](#) kan je dit lezen:

De kern van de ondersteuning op dit leerzorgniveau is systeemversterkend werken: ervoor zorgen dat zorgcoördinatoren en leerkrachtenteams bekwaam worden in het omgaan met leerlingen met specifieke noden. De expertise is niet zozeer gelegen in de kennis van stoornissen, maar vooral in een beter pedagogisch-didactisch inspelen op noden van leerlingen. Van het CLB mag naast de ondersteuning van het zorgbeleid in het algemeen ook een ondersteuning van het team en de betrokken leerkrachten verwacht worden in hun aanpak naar het individuele kind.

een vormingsopdracht voor de komende jaren.

Kennis van de leerling

Kennis van de ontwikkelingspsychologie is hier zeer belangrijk. Wat sluit er, gezien zijn leeftijd, aan bij de ontwikkeling van de leerling. Welke behoeften moeten er eerst vervuld zijn opdat hij kennis en vaardigheden echt in zich opneemt? Zo hebben bijvoorbeeld leerlingen uit het secundair onderwijs nood aan zelfdefiniëring, structuur en duidelijke grenzen, banden met voor hen belangrijke volwassenen en dergelijke. Is dit niet zo, dan kan het nodig zijn dat de leerkracht in zijn sturen van het onderwijsproces aan deze behoeften tegemoet komt.

Kennis van het onderwerp

Als leerkracht moet je meer kunnen doen dan enkel leerstof aanbieden. Je moet de leerstof zelf zo goed kennen dat je de leerlingen kunt helpen met het aanbieden van onderliggende verbanden en kunt motiveren door het aantonen van de bruikbaarheid ervan. Daarnaast moet je de leerstof in verband kunnen brengen met de leefwereld van de student, zodat deze ze minder als "vreemd" ervaart.

Voorbeeld: De leerling moet deze sequens leren: ab cvt 4mt vtm fk etn et

(1) Je kunt hem dit zonder meer laten uit het hoofd leren.

(2) Je kunt het herstructuren als: abc vt4 mtv tmf ketnet.

De essentie van onderwijzen is niet het kunnen papegaaien van leerstof. Dit papegaaien is een doel op korte termijn. De essentie van onderwijzen is het kunnen onthouden op lange termijn.

Kennis over hoe mensen leren

Een leerkracht moet weten hoe mensen leren. Alleen zo kan hij zijn leerstof aanbieden op een manier die rendeert. Zo moet hij weten dat je iets maar in je lange termijngeheugen opslaat als je het kunt verbinden met kennis die al voorhanden is. Is die voorkennis er niet, dan zal de hij die moeten activeren. Daarnaast moet hij weten dat het oproepen en toepassen van kennis sterker afhankelijk is van de manier waarop je er de eerste keer mee in contact komt dan van de manier van studeren zelf. Door leerstof gestructureerd aan te brengen, verhoogt een leerkracht het leerrendement.

Zeer belangrijk is ook dat je steeds het doel van het leren moet aangeven. Alleen zo kunnen de leerlingen zich concentreren. Ze leren dan ook voor het leven en niet om te papegaaien. Dus niet: "Leer alles over minister Vanderpoorten en minister Vandenbroucke", maar wel: "Leer de verschillen en overeenkomsten in het onderwijsbeleid van minister Vanderpoorten en minister Vandenbroucke". Essentie hierbij is dat er steeds geleerd wordt met een doel. Leren om te leren is uit den Boze.

Belangrijk in dit licht is ook de kennis van de verschillende leerstijlen die mensen hanteren. Een goede leerkracht zal hiermee rekening houden en in zijn lesgeven aanknopingspunten bieden voor al deze leerstijlen.

Kennis van de verschillende vormen van gedifferentieerde instructie

Uitgangspunt hierbij is dat je maar iets kunt doet als je het kent. Het is dan ook de opdracht van elke leerkracht om zich zoveel mogelijk vormen van gedifferentieerde instructie eigen te maken. Je kunt de gedifferentieerde instructie onderverdelen in een viertal hoofdgroepen:

- Differentiatie in de inhoud.
- Differentiatie in de activiteiten.
- Differentiatie in het te bereiken eindproduct.
- Differentiatie door het veranderen van de omgeving of het aanpassen van de leerstijl.

Het gebruiken van gedifferentieerde instructie moet goed voorbereid worden. Klas- en lesorganisatie zijn hierbij het eerste aandachtspunt. Daarnaast vraagt het ook het besef en de aanvaarding bij de leerlingen dat een eerlijke behandeling niet hetzelfde is als een gelijke behandeling.

Besluit

Dit artikel toont duidelijk aan dat de draagkracht van een school niet alleen bepaald wordt door het gebruiken van een gedifferentieerde en geïndividualiseerde aanpak. Deze kan maar slagen als hij ondersteund wordt door kennis op andere gebieden. In de nieuwe visie op zorg moeten scholen nog meer preventief en proactief gaan denken, daarbij geholpen door hun pedagogische begeleiding en hun centrum voor leerlingenbegeleiding. Dit artikel kan een aanzet zijn tot een constructieve dialoog.

Leerproblemen in de kleuterschool?

Ik vond een artikel uit 2006¹ dat een systeem om leerproblemen preventief in de kleuterschool (leeftijd van 3 tot 5 jaar) op te sporen en aan te pakken, beschrijft. Het gaat uit van bepaalde leerkenmerken en wacht niet tot de leerling in de problemen komt. Beperkt onderzoek toonde intussen aan dat dit een effectieve methode is om kinderen met een risico tot leerproblemen op te sporen.

Het systeem bestaat uit vier essentiële onderdelen:

Een hiërarchisch interventiesysteem: De overstap naar een meer intensief niveau wordt steeds genomen na screening en onderzoek én in samenspraak met ouders en specialisten.

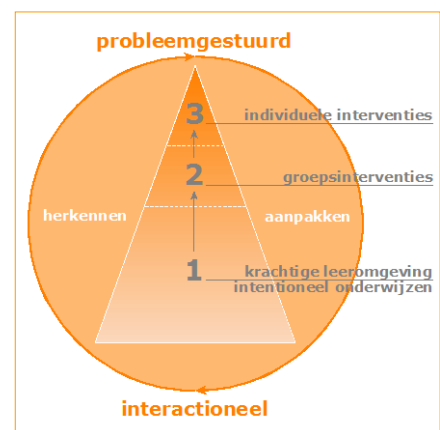
Herkenning: Het screenen, onderzoeken en opvolgen van vooruitgang. Dit gebeurt aan de hand van verschillende methodes (observatie, checklists, onderzoek, ...) en informatiebronnen.

Aanpakken: Hier wordt onderzoek gebruikt als basis voor de verbetering van het programma in het algemeen en de aanpak van individuele zorgleerlingen in het bijzonder.

Besluitvorming in samenspraak: Ouders, leerkrachten en specialisten nemen samen deel aan een interactieel en probleemgestuurd proces. In dat proces worden de beslissingen in verband met de aanpak genomen en de resultaten van die aanpak voor de individuele kinderen besproken.

De besproken methodiek is nog in volle uitwerking. Een aantal componenten moet nog verder onderzocht en ingevuld worden. Het is alvast zeer interessant om te zien dat in deze methodiek niet alleen de kindkenmerken, maar ook de onderwijskenmerken van dichtbij bekeken en aangepakt worden.

Het is zinvol om de ontwikkeling van kleuters van bij het begin van de eerste kleuterklas te volgen. Een aantal ontwikkelingsproblemen zijn er immers verantwoordelijk voor dat kinderen leerproblemen krijgen. Het vroegtijdig opsporen ervan zorgt er voor dat ze voor het schoolrijpeidsonderzoek in de derde kleuterklas opgemerkt worden. Deze manier van werken garandeert een lange tijd van systematische en regelmatig bijgestuurde interventies.

¹ COLEMAN R., BUYSSE V., NEITZEL J., Recognition Response: An Early Intervening System for Young At-Risk for Learning Disabilities.

Zie: <http://www.idonline.org/article/11394?theme=print>

Je kunt het volledige onderzoek lezen op de website van het [National Center for Learning Disabilities](#).